

כל אופני דרכי הלמוד שבכל הדורות, הם בבחינת פלפולא דמהדר את התורה לכל דור. בדורנו, דור עקבות משיחא, נתגלה לנו על ידי גדולי הדור 'דרך-ההבנה' בהלכה ובאגדה, שמאירה אפילו לפחותי מדרגה ולקטני ערך. זוהי בחינת קבלת התורה שבדורנו. הרי אמרו רז"ל שכל הנשמות עמדו במעמד הר סיני, וזה היה כדי לתת לכל דור כח מיוחד לקבל את התורה, המגלה את התורה לאמיתה בדור ההוא. דוקא במצב של הסתר, כשנתמעטו הלבבות, מתגלה דרך הלמוד שעל ידו אפשר לחדש חידושי תורה. והעמל בתורה ומחדש חדושים, מרגיש שהתורה נעשית שלו ודבק בה, כמאמר רבא: '... ולבסוף נקראת על שמו שנאמר ובתורתו יהגה ויליה' (— של אותו תלמיד שטרח בה. רש"י).

זה הוא גדר 'קודשא בריך הוא חדי בפלפולי דאורייתא', כי שמחת הקב"ה כביכול, היא במה שרואה בנו שמחת החידוש וההשתלמות. על ידי עמל ויגיעה רבה משיגים אנו חידושים נפלאים, ועל ידי שמחתנו בהם הם מתרבים, כמו שכתוב שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב. קבלת התורה מתוך אהבת העמל, והגילוי מתוך ההסתר בדורות הבאים, הם ההשלמה לעיקר מתן תורה בשעתו, כמו שאמרו רז"ל 'כפה עליהם הר כגיגית... מכאן מודעא רבה לאורייתא... הדור קבלוה בימי אחשורוש'. כי הגילויים הנשגבים בשעת מתן תורה שכבשו את בני ישראל, הם בחינת 'כפה עליהם הר כגיגית', ועדיין אינם בגדר מתן תורה בשלמות, ואימתי הקבלה היא בשלמות — כשמתגלה דבקותנו לתורה דוקא מתוך ההסתר הגדול. כשאנו עמלים בתורה, מעמיקים בהבנתה ומחדשים חידושים בהלכה ואגדה, הרי שעוסקים אנו ממש בגילוי כבודו יתברך. זו היא הדבקות בה' ובתורתו במדרגתנו. (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 55)

דף פז

באורי פשט; ציונים

'הוסיף יום אחד מדעתו — מאי דריש? היום ומחר — היום כמחר, מה מחר לילו עמו אף היום לילו עמו' — אם היה זה מדרש גמור, לא היה נחשב שהוסיף מדעתו והסכים הקב"ה עמו, והרבה כיוצא בו עשה משה ושאר נביאים — אך באמת הקב"ה אמר לו היו נכונים ליום השלישי ולא אמר לרבי ע"י. אלא גלוי היה לפניו דעתו של משה, ולפיכך משאמר לו 'ליום השלישי' חזר ואמר 'היום ומחר', כדי שיהא ברצונו של משה רבינו להתלות במדרשו ולא יהא כמעביר על דבריו במה שאמר 'ליום השלישי', אבל לא שיהא משה רבינו מוכרח לדרוש כן, כי אפילו בתצי היום שייך לומר 'היום ומחר'. (רמב"ן, וכעין זה בריטב"א. וע"ע בסמוך).

— יתכן ולכך אמר להם משה רבינו לישראל היו נכונים לשלשת ימים, ולא אמר כדברי הקב"ה ליום השלישי — כי לשון זו אינה ברורה והיא ניתנת להתפרש בשתי משמעויות; להתכוון ליום השלישי או להתכוון שלשה ימים, ולפי שלא היה בטוח אם יסכים הקב"ה עמו אם לאו, אמר להם לשון המשתמעת לשתי פנים. (עפ"י הנצי"ב לעיל).
ע"ע: חכמה ומוסר לרש"י זיו ח"א קג.

'ופירש מן האשה... מנלן דהסכים הקב"ה עמו... ואית דאמרי פה אל פה אדבר בו' — כלומר, משה רבינו מופקע מענין אישות אנושית-ארצית ודבוק הוא בשכינה כדבק איש לאשתו, [כפי שפרש"י (ריש שיר השירים), ש'פה אל פה' היינו נשיקת חתן וכלה], כביכול גם כח זה של קשר אישות הצטרף אצלו לדביקות בה'.

ואכן ישראל באותו מעמד גם כן הגיעו למדרגה זו, כמו שדרשו חז"ל על הפסוק ישקני מנשיקות פיהו על הדברות ששמעו מפי הקב"ה, אלא שכלל ישראל שבו למדרגתם הראשונה, ואילו משה רבינו אינו 'שב לאהלו' כבתחילה אלא עמד במדרגתו זו. (עפ"י הר"ר אופיר שיח').

ובאבות דרבי נתן (ב,ג) אמרו 'רבי יהודה בן בתירא אומר: לא פירש משה מן האשה עד שנאמרה לו מפי הגבורה 'פה אל פה אדבר בו' פה אל פה אמרתי לו פרוש מן האשה ופירש'. וע' בחדושי הנצי"ב).

'... ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו שנאמר אשר שברת — יישר כחך ששיברת' — וצריך עיון, הלא כמה אשר כתובים בתורה שאינם לשון אישור? ושמעתי, משום שכתוב אשר שברת ושמתם בארון ושברי לוחות מונחים בארון, ואלמלא היה בשבירתם חטא — אין קטיגור נעשה סניגור, אלא מלמד שהיתה שבירתם חביבה לפניו.

ומדרש אגדה, יהושע ושבעים זקנים תופסים בידו שלא ישברם, ולא יכלו לו, אמר הקב"ה: תהא שלו באותו היד שנאמר ולכל היד החזקה... אשר עשה משה. ואפשר משום כך דרש 'אשר' זה לשון אישור. (רמב"ן ועוד. וע' 'חדושי הר"ן').

ע"ע: דובר צדק, עמ' 158; מי השילוח — ח"ב תשא; חדושי רא"מ הורביץ).

'שלישי למאי, לכדתניא...' — פרש רש"י: יום שלישי לדברים שהתחיל משה להמשיך לבם של ישראל. משמע שהחל לדבר עמהם ביום הראשון. ואף על פי שאמרו לעיל שביום הראשון לחנייתם לא אמר להם ולא כלום, (כן הקשה התורא"ש ונשאר ב'צ"ע'), היינו דברים מאת הקב"ה כגון פרישה והגבלה, אבל משה רבינו מדעתו אמר להם דברים למשוך את לבם. (עפ"י רא"ה (מובא ב'חדושי הר"ן'); ריטב"א; מהרש"א.

הסבר נוסף — בספר 'מלין חדתי' דף יד. מובא ב'אהל תורה' (קוצק) סוף פרשת במדבר.

וצריך באור בעצם הקושיא, הלא לכאורה דברי רש"י מתפרשים בפשיטות, (וכן משמע מתוך דברי התורי"ד), ש'ביום השלישי' שנאמר בכתוב על יום מתן תורה, הוא יום השלישי לתחילת דיבורו של משה לישראל להמשיכם, ואותו יום שהתחיל לדבר עמהם בזה, הוא שלישי בחודש ושלישי בשבת. [וכן צריך לפסק את דברי רש"י: 'יום שלישי לדברים, שהתחיל משה...'].)

(ע"ב) 'ואמר רב יהודה אמר רב: כאשר צוך — במרה' — על מצות השבת ושאר מצוות שנצטוו במרה —

ע' 'קדושת השבת' ב, עמ' 9; הקדמת עונג יום טוב, כב; 'שיעורים לזכר אבא מרי ז"ל' ח"ב עמ' קכט קלה; 'אמת

ליעקב — עיונים במקרא' משפטים כד, ג. וע"ע במצוין ב'מנהגי ישראל' ח"ב עמ' קסא.

וראה במובא בחולין כח, מאת הגרז"נ גולדברג שליט"א.

'ומדריש ירהא דניסן דהאי שתא חד בשבת, דאשתקד [בד'] בשבת... שבעה חסרין עבוד...' —

משמע ממהלך הסוגיא שבזמן שקיימו את התורה קודם שניתנה, נהגו בעיבור שנים וקביעת חדשים מלאים וחסרים, על פי הלכות ראייה ועל פי הוראות שעה וסוד חכמת העיבור, ולא על פי חשבון קבוע. ואף על פי שלא היו עדי ראייה, היה דינו חודש מעונן שמעברים אותו, או מחסרים לצורך. (עפ"י חזון איש קמ. ע"ש אריכות רבה).

ענינים וטעמים

'בארבעה עבוד פרישה' — יש לרמוז בלשון 'עבוד פרישה', כאשר משה רבינו עליו השלום אמר מצוה זו לישראל, נמאסה עליהם תאוה זו כל כך עד שלא היו צריכים לשום זירוז יותר, הרי שבמאמרו עשה את הפרישה. (עפ"י ישמח ישראל (אלכנסדר), מובא ב'שיח שרפי קדש' ד, לו. וכן מובא ב'אמרות טהורות' (ח"א עמ' י) בשם רבי מנחם מאמשינוב זצ"ל). וזהו שנאמר לך אל העם וקדשתם — לך אתה בעצמך וקדשם. (אמרות טהורות שם).

'יום אחד הוסיף משה מדעתו... היום כמחר' — הנה קטע מספר התודעה לזקני רא"א כיטוב ז"ל (סיון, חג השבועות):

שביעי שהוא ששי

'... נאמר לעיל שהוסיף משה יום אחד מדעתו לענין של פרישה וקדושה קודם מתן תורה, ובגלל כן הועתק מתן תורה ליום שביעי בסיון, יום אחד אחרי המועד שאמר לו הקדוש ברוך הוא: כי ביום השלישי ירד; דבר זה טעון באור.

הרי נזכר למעלה בענין הספירה של חמשים יום, כי היא דוגמא לחמשים יום שספרו ישראל בצפיתם לקבלת תורה, ממחרת הפסח עד ליום אשר ישמעו את קול ה' מדבר אליהם ויראו את כבודו. והנה אם הוסיף משה יום אחד — הרי יצא מנינם חמשים ואחד יום, ונמצא שלא מְנַיְנְנו היום כמנינם של אז; —

ועוד, כיצד אנו אומרים היום על ששי בסיון 'זמן מתן תורתנו', והלא בשביעי בסיון נתנה תורה ולא בששי; —

וגדולה התימה יותר על ענין זה גופא, כיצד בא משה להוסיף מדעתו דבר אשר לא נצטוה עליו?

— וזה באורו של הדבר:

בתחילה כשאמר להם משה מה ששמע מהקב"ה בסנה: **תעבדון** — (נו"ן יתרה — חמשים, רמז למועדה של עבודה זו) — **את האלקים על ההר הזה** — לסוף חמשים יום, וממחרת הפסח תחלו מנינכם, ותמימים יהיו ימי ספירתכם; אז החלו סופרים מהשכמת יום ט"ז בניסן, שהיא שעת הקרבת העומר לדורות, וספרו ימים תמימים — יום ולילה כל אחד. בתחילה היום ואחריו הלילה, והוא 'יום תמים'.

אף על פי שבבריתו של עולם מונים לילה לפני היום, אלא משעה שחטאי האדם רחוקו מתיקונו הראשון, מאז היה תיקונו של כל בני נח בעמלם וביגיעתם המתישים כחם ומונעים אותם מן החטא, יום ולילה לא ישבותו. כי זה הוא יומו של האדם בעמלו, לילה אחרי היום, וכך היו גם ישראל קודם מתן תורה דינם כבני נח, וספרו יום ולילה אחריו — יום תמים אחד. רק לאחר שקבלו התורה חזרו לתיקון הראשון של האדם שהוא שותף במעשי בראשית, ושוב מנו כבבראשית — **ויהי ערב ויהי בקר**, לילה קודם ואחריו יום — יום תמים.

הואיל וביום שני בסיון שלח ה' למשה אל ישראל לאמר להם פרשת 'אתם ראיתם' שהיא כְּלֵלָה של כל התורה ועיקר המכוון ממנה, כאמור קודם, והם ענו יחדיו: **כל אשר דבר ה' נעשה**, מאותה שעה נעשו ישראל בעיני משה כאילו כבר קבלו תורה והרי הם מתוקנים כבר כקודם החטא, וכל

המצוה שעתידיים לשמוע מפי הגבורה ומפיו, אינה אלא פרושה של פרשת אתם ראיתם וגו' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וגו'.

הם, ישראל, נעשו עכשיו מתוקנים ותמימים; אבל המנין שמנו עד היום עד ליום החמשים, הוא נעשה מקולקל וחסר. שכן התחילו בט"ז שחרית וספרו ספירה של בני נח לילה אחר היום, נמצא שיומם הראשון לא היה תמים וכאילו אינו, וחסרו יום אחד למנין מתוקן ותמים. שהרי כבר קבלו כל אשר דבר ה' ויצאו מכלל בני נח; —

ועוד, שכבר יצאו מכלל יום ולילה לא ישבתו האמור בבני נח, מאז ט"ו באייר שבאו למרה ונצטוו על השבת, וכבר עברו עליהם שלש שבתות והקבעו בקדושת שבת שערבו קודם לבוקרו. והרי הם חסרים מעתה יום אחד של הכנה כדי שיזכו לשמוע קול ה' מדבר אליהם מתוך האש. לפיכך כאילו בטל כל מנינם מעתה, או מלמפרע, מאז קבלו את השבת, וחזרו יום אחד לאחוריהם.

לכך, כשאמר הקב"ה למשה וקדשתם היום ומחר דן משה את הדין הזה: צריך אני לומר להם מצות קדושה שתהא נוהגת בה 'היום' כמו מחר. מה 'מחר' לילו עמו ולפניו, אף היום לילו עמו ולפניו. והואיל והיום שעומדים בו, לילו כבר עבר, אינו מן המנין, ויעשו היום ומחר שני ימים תמימים ואחד חסר שקדם להם; כי בני תורה היינו, לא עוד בני נח!

והסכים הקב"ה עמו, ועמדם. שכן דבר זה מסור ביד האדם לבדו. (כעין אמרם ז"ל: הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים). רצונם, היו נעשים בניה של תורה משעה שירד ה' אל ההר; רצונם — הרי כבר מעתה בנים של תורה נקראים, אם קבלו עליהם את התורה בלב שלם והם רואים עצמם כך, שכבר קבלוה. בידיהם היה הדבר תלוי. עכשיו שבטלו מנינם הראשון ועברו למנין חדש, אף אני מסכים עמדם ואקרא ליום חמשים ואחד, יום חמשים, ולשביעי בסיון אעשה כאילו היה ששי בסיון.

אכן, אין חג השבועות קשור ביום מן החדש, אלא במספר זה של חמשים הימים; עכשיו נעשה כאילו שביעי בסיון נכנס לתוך יום ששי. ואילו לדורות שתחילת מנינם כספירת בני ישראל תהא — כל יום חמשים שבכל שנה, בששי בסיון יהא.

וסימנך — לשון הברייתא: 'תנו רבנן, בששי בחדש נתנו עשרת הדברות לישראל. רבי יוסי אומר: בשבעה בו'. 'בשבעה בחדש' אינו אומר, ולא 'בשבעה' סתם, אלא 'בשבעה בו' — כלומר, בשבעה אשר בששי; שביעי שהוא ששי.

ע"ע: ריטב"א כאן; שו"ת הריב"ש צו; מהרש"א; פני יהושע; מגן אברהם (תצד), מחצית השקל וחק יעקב שם; מנחת חינוך שט, ב-ג; עונג יום טוב (מב ד"ה המג"א). ועל קביעת תאריך חג השבועות.

חדש האביב ושפת אמת כאן; בית הלוי (יתרו, ד"ה ולהבין הענין); לקוטי מוהר"ן (קצ); לקט שיחות מוסר (לגרי"א שר, ח"ב עמ' רכז). (עוד בהסבר 'הוסיף משה מדעתו').

המקנה (קדושין לז). ובספרו פנים יפות (נח); תורת משה לחת"ס (דרוש לפרשת החדש); שו"ת חזון עובדיה (א). (מנין יום ואח"כ הלילה קודם מתן תורה).

מהרש"א תענית כ. (וטעם למנין בני נח יום ואחריו לילה).

'ופירש מן האשה...' —

'... ומה שאמרו ז"ל (סנהדרין קי) דחדוהו למשה רבינו עליו השלום מאשת איש, יש לומר שראו וטעו כאצטגניני פרעה דמושיען של ישראל ילקה במים וחשבו דיטבע, והוא בעון דאשת איש דבחנק. ונראה דהשלכתו ליאור היה גם כן לעוררו כי צריך תיקון על עון זה מתולדה ומגלגול